

LIIVI KEELE SUFIKSITE UURIMINE

E. Vääri

Soome-ugri keelte kateeder

Kõik soome-ugri keeled on tüübilt aglutinatiivsed, kuigi neis on väiksemas ulatuses ka fleksiooni ja analüütilisust. Sufiksatsioon kui aglutinatiivsusse kuuluv nähtus iseloomustab soome-ugri keeli kaugest minevikust tänapäevani. Aegade jooksul toimunud muutustest hoolimata on paljud tuletuselemendid püsinud tänapäevani.¹

Ka läänemeresoome keeltes on sufiksud uute sõnade moodustamise põhilised vahendid. Algupäraseis liiteis leiduvad soome-ugrilised elemendid *m, n, k, i, l, s, t*, mis on segunedes andnud eri keeltes oma sufiksitate süsteemi. Hilisemad mõjud väljastpoolt lisandasid uued elemendid, mis on samuti lülitunud sufiksitate süsteemi. Nii on igas läänemeresoome keeles oma sufiksatsioon, mille mehhanismi uurimine annab uut informatsiooni.

Liivi keel on teiste läänemeresoome keelte hulgas erinevas asendis, sest ta on aastasadu olnud balti keelerühma kuuluva läti keele mõjusfääris. Nagu väidavad uurijad, pole tänapäeval Kuramaal elavate liivlaste etnogenees kuigi selge ning on põhjust arvata, et läti keele mõju on just siin olnud eriti tugev.²

Aastasadu kestnud läti keele mõju ilmneb ka derivatsioonil: on levinud laenuliseks klassifitseeritav prefiksatsioon, mis on osaliselt üle võtnud sufiksatsiooni ülesanded.³ Sellest nihkest hoolimata on sufiksud põhilisteks elementideks uute sõnade moodustamisel.

¹ A. Ahlqvist, Suomen Kielen Rakennus, I, Helsinki 1877, lk. 6—86; J. Szinnyei, Finnisch-ugrische Sprachwissenschaft, Leipzig 1910, lk. 55—156; T. Lehtisalo, Über die primären uralischen ableitungssuffixe. — Suomalais-ugrilaisen Seuran Toimituksia, LXXII, Helsinki 1936, lk. 1—3; T. E. Uotila, Derivationssuffixe. — FUF, XXI, Helsinki 1933, lk. 73—94; L. Hakulinen, Suomen kielen rakenne ja kehitys, I, Helsinki 1961, lk. 102—210, jt.

² E. Tõnisson, Muistsed liivlased ja Kuramaa liivlased. — Keel ja Kirjandus, 8, 1970, lk. 461—466.

³ F. de Sivers, Die lettischen Präfixe des livischen Verbs, Nancy 1971, lk. 18—20.

Liivi keele foneetikas on toimunud sise- ja lõpukao ning muude arengute näol suuri muutusi. Sellest tingitult on liivikeelsed sõnad lühenenud ning sufikseid sulanenud või sulanemas tüvesse. Kõik see on hästi jälgitav liivi keele vokalismi baasil.⁴ Morfoloogilises struktuuris toimunud arengud on omakorda kaasa toonud käändelõppude ja pöördetunnuste muutumist hilissufiksiseks. Lisaks neile leidub liivi keeles ka laensufikseid. Kõik nad kokku moodustavadki tänapäeva liivi keele sufiksiste süsteemi.

Varasemais kirjalikes allikais leidub suhteliselt vähe andmeid sufiksitega sõnadest. Midagi ei paku ajaraamatud «Повесть временных лет» ega Henriku «Liivimaa kroonika», sest neis leidub pelgalt üksikuid sõnu, isiku- ja kohanimesid. Henriku kroonikasse kuuluvad ladinapärase sufiksitega nimed *Lyvonia, Dabrelus, Kyrianus, Layanus, Viewaldus*. Ka Liivimaa riimkroonika, F. G. Bunge ürikuteraamat ja B. Russovi kroonika esitavad üksnes nimesid ning mõningaid sõnu.⁵ 1622. a. pärinev Th. Hiärne kroonika sisaldab mõned liivikeelsed sõnad (*Juck 'liiv', Sembd 'piim', Pilge 'miil', Nehman 'lehm' jt.*), mille hulgas pole aga ühtki sufiksist sisaldavat.⁶ Liivi keele seisukohalt ei paku nimetamisväärset materjali P. Einhorni ja O. Hermelini tööd. Alles A. L. Schlözeri uurimus Kuramaa ja Liivimaa järelejäädud liivlastest (a. 1770) sisaldab nii Kuramaalt kui ka Salatsist pärinevat väärtuslikku keelelist ainekust. Mitmetes sõnades on täheldatav ka sufiks: *Ibbis* (vrd. *i'bbi ~ e'bbi* < **hepoinen*), *kodom* (vrd. *ku'onnä* < **kotona*), *Kohdai* (vrd. *ku'odäi** < *kotoyek*), *rebbe* (vrd. *rie'bbi* < **repoinen*), *Liebi* (vrd. *liebi* < **lihašainen*), *mütlub* (vrd. *miitlāb* < *mettelepi*), *pütki* (vrd. *piitki* < **pitkainen*) jt.⁷ Liivi keelenäiteid sisaldavad A. W. Hupeli väljaanded,⁸ kuigi võrreldes A. L. Schlözeri näidetelega on neis vähe uut. Liitega on sõna *Uebbi* (vrd. *ü'bbi ~ i'bbi* < **hepoinen*),

⁴ L. Posti, Grundzüge der livischen Lautgeschichte, Helsinki 1942, lk. 1—138; L. Kettunen, Hauptzüge der livischen laut- und formengeschichte, Helsinki 1947, lk. 23—37; L. Kettunen, Suomen lähisukukielten luonteomaisest piirteest, Helsinki, 1960, lk. 127—152.

⁵ E. Vääri, Liivi keele uurimise ajaloo. — Emakeele Seltsi Aastaraamat, V, 1959, lk. 190—193.

⁶ C. E. Napiersky, Thomae Hiärns Ebst-, Lyf- und Lettlaendische Geschichte (Monumenta Livoniae Antiquae), Riga—Dorpat—Leipzig 1835, lk. 13—14.

⁷ A. L. Schlözer, Gesammelte Nachrichten von den Ueberresten der Liven in Livland und Kurland. — M. Johann Joseph Haigold's Beylagen zum Neuveränderten Russland, II, Riga—Leipzig 1777, lk. 354—355, 374—375 jt.

⁸ A. W. Hupel, Topographische Nachrichten von Lief- und Ebstland, II, Riga, 1777, lk. 183—187; Neue Nordische Miscellaneen, I—II, Riga 1792, lk. 19—20; III—IV, Riga 1793, lk. 19—21; Die gegenwärtige Verfassung der Rigischen und der Revalschen Statthaltschaft zur Ergänzung der topographischen Nachrichten, Riga 1789, lk. 203—204.

otseselt ei avaldu sufiks tüves *Wuit* (vrd. part. *vuitta*, nom. *vuidaq*).

Varasemaid allikaid korrates lisavad üksikuid uusi fakte liivlastest ja liivi keelest L. J. B ö r g e r teoses «Versuch über die Alterthümer Lieflands und seiner Völker besonders der Letten» (1778) ja L. A. G e b h a r d i uurimuses «Geschichte von Liefland, Kurland und Semgallen» (1785).

Ainulaadseks teoseks on P. S. P a l l a s e võrdlev sõnaraamat, milles liivi keel küll otseselt puudub, kuid näiteid leidub märksõna «Кривинго-Ливонски» all, näit. *Весна* — *Кеваде* (vrd. *kievào* < **kevät*).⁹

Haruldaseks ning omapäraseks allikaks on G. B e r g m a n n i Meie Isa palve tõlgete kogu, milles leidub ka liivikeelne tekst.¹⁰ Palves leidub *nd*-liiteline *Iffand* (* < *isäntä*). Tähelepanu väärivad liidete seisukohalt ka kohakäändeis olevad *maal*, *pehl*, *meddal*, *ommal*, *ülnikal*, *sisall*, sest käändelõpud kujunesid hiljem sufikeiks.

Mitmed liivlasi käsitlevad autorid (K. T. Snell, G. Merkel, P. Keyserling, E. Derschau, U. Schlippenbach, E. Zljabovski, W. Ditmar) pole oma teoseis esitanud peaaegu üldse keelelist ainekku. Väljaandes «Wöchentliche Untersuchungen» leidub aga üksikute näidete hulgas liiteline sõna *piske* 'pisike, väike'.¹¹

Märkimisväärne uurimus «Ueber die Grund- und Ursprache der Ehsten» pärineb H. v o n J a n n a u l t. Peatükis «Die Sprache der Liven» leidub ka liidetega sõnu nii Salatsi kui ka Kuramaa liivi murdest.¹² Sellised on *ibbi* ~ *übbi* 'hobune', *Rebbi* 'rebane', *Iffand* 'isand', *Innuks* 'jänese', *Waisk* 'vasikas', *Kaddak* 'kadakas', *iddug* 'õhtu', *taplume* 'tapleme', *ratstab* 'ratsutab' jt., mis pärinevad eri murrettest. Varasemate allikatega võrreldes on Jannau töös näiteid rikkalikumalt ning need on süstematiseeritud.

1839. a. käis eesti keelemees ning koolitegelane D. H. J ü r g e n s o n Uue-Salatsis uurimas liivi keelt. Tema teadete järgi olevat varemini, s. o. 1760. a. paiku nii Vana- kui ka Uue-Salatsis kõneldud liivi keelt. Jürgensoni andmeil oli tema reisi ajal Uue-Salatsis üksnes 17 liivlast, kellelt ta kogus nähtavasti rikkalikult materjali, mis pole aga säilinud. Avaldatud lühikeses artiklis keelenäited puuduvad.¹³

⁹ /P. S. Pallas/, *Linguarum totius orbis vocabularia comparativa Augustissimae cura collecta*, I, Petropoli 1787, lk. 289.

¹⁰ G. Bergmann, *Das Gebeth des Herrn oder Vaterunsersammlung in hundert zwey und funfzig Sprachen*, Ruien 1789, lk. 5.

¹¹ Wöchentliche Untersuchungen für Liebhaber deutscher Lektüre in Russland, 1805, nr. 28.

¹² H. von Jannau, *Ueber die Grund- und Ursprache der Ehsten. — Beiträge zur genauern Kenntniß der ehstnischen Sprache*, Pernau 1828, lk. 153—191.

¹³ D. H. Jürgenson, *Ueber die Entstehung der beiden Hauptdialecte der Estnischen Sprache. — Verhandlungen der gelehrten Estnischen Gesellschaft zu Dorpat*, I, Dorpat—Leipzig 1846, lk. 19—25.

Liivikeelset materjali leidub F. Kruse teoseis, millest tähtsaim on «Ur-Geschichte des Esthnischen Volksstammes». Selles esitatakse võrdlevalt Meie Isa palve saksa ja liivi keeles ning lõunaeesti, põhjaeesti ja kreevini murdes. Liivikeelses tekstis leiduvad liitelised *teggis* 'taas', *peäl* 'peal', *iggawest* 'igavesti', *fewalftib* 'riik'. Arvsõnade võrdluses leiduvad liitelised arvsõnad *kadex* ~ *kadax* 'kaheksa', *üddex* ~ *ihdex* 'üheksa', sõnavõrdluses *ibbe* 'hobune', *jeemand* 'emand', *neizt* 'tütarlaps', *rifchting* 'inimene', *kattuks* 'katus', *waischk* 'vasikas', *paggand* 'kiiresti', *rikant* 'kõnelda' jt. Mõningaid liitelisi sõnu leidub ka tekstivõrdluses: *paint* 'karjane', *juhrst* 'juurest'.¹⁴

Ebakriitilisi andmeid leidub J. L. Parroti ja V. Küchelbakeri kirjutistes, üldtuntud fakte kordavad A. Hueck, K. L. Blum, T. Kallmeyer, P. Koeppen, W. Hillner, K. Schlözer jt.¹⁵

Süstemaatiline ning teaduslik liivi keeleainestiku kogumine algas möödunud sajandi keskpaiku, kui A. J. Sjögren käis 1846. a. Salatsfs ja Kuramaal ning 1852. a. Kuramaal liivi keelt uurimas. Sjögreni surma tõttu 1855. a. jäi aga kogumistöö pooleli ning Peterburi Teaduste Akadeemia andis 1856. a. Sjögreni liivi materjalid üle F. J. Wiedemannile, kes 1858. a. võttis ette uurimisreisi Kuramaale, et kontrollida ja täiendada ainestikku. Uurijal ei jätkunud aega pöörduda Salatsisse sealt kogutud materjali täiendamiseks. Kogu ainestiku avaldas Wiedemann 1861. a. liivi keele grammatika ja liivi-saksa ning saksa-liivi sõnaraamatu näol. Esimeses leidub ulatuslik sufiksatsiooni käsitus peatükis «Wortbildung».¹⁶ Paljude näidetega esitatakse noomeniliited *-ki*; *-gqs* ~ *kqs* (*-gâz* ~ *kâz*); *-nika* (*-nikâ*); *-ig*, *-lig*, *-ik*, *-qg*, *-qk*, *-ug* (*-ig*, *-lig*, *-ik*, *-âv*, *-âk*, *-uo*); *-mqs* (*-mâz*); *-it*, *-t*, (*-it*, *-t*); *-il'*, *-ar*, *qks*, *-üks*, *-ks*, *-dqks*, *-düks*, *-tqks*, *-tüks* (*-âks*, *-üks*, *-ks*, *-dâks*, *-düks*, *-tâks*, *-tüks*); *-gqn* (*gân*); *-ib* (*-ib*); *-us*, *-qs*, *-s* (*-uz*, *-âz*, *-z*); *-qmi*, *-imi*, *-qm* (*-âmi*, *-imi*, *-âm*); *-mi*, *-ji*, *-i*, *-tqb*, *-dqb* (*-âb*, *-dâb*); *-qn* (*-ân*); *-i*, *-li*, *-limi*; *-liki* (*-likkî*); *-s*, *-qs*, *-z*,

¹⁴ F. Kruse, Ur-Geschichte des Esthnischen Volksstammes und der Kaiserlich Russischen Ostseeprovinzen Liv-, Esth- und Curland, Moskau 1846, lk. 162—163, 212—233; vt. ka Neoroivonica oder Alterthümer Liv-, Esth- und Curlands, Dorpat 1842; Bemerkungen über die Ostsee-Gouvernements, Leipzig 1842.

¹⁵ E. Vääri, Liivi keele uurimise ajaloost. — Emakeele Seltsi Aasta- raamat, V, 1959, lk. 200—202.

¹⁶ F. J. Wiedemann, Joh. Andreas Sjögren's Livische Grammatik nebst Sprachproben. — Joh. Andreas Sjögren's Gesammelte Schriften, II, St. Petersburg 1861, lk. 23—45.

-zq, -zi, -sq, -si (-s, -žz, -z, -zā, -zi, -sā, -si); -b (-b); -tqm, -tem, -timi (-tām, -tem, -timl); verbiliited -t (-t); -ant, -and (ant, -and); -ast, -st; -int, -iñt (-iñt, -iñi); -l; -kš, -ikš; -z, -ž, -s, -š; adverbiliited -in; -l, -ld (lvSal -ldi, -lti); -ist (lvSal -est), -is (lvSal -iši, -iš), -stis (-stiz); -lis (-liz); -ūkst, -p̄kst (-ākst), -ikst, millega antakse esimene süstemaatiline ülevaade liivi keele sufikseist. Autor märkab ka erandlikult kujunenud sõnu, näit. *rištabs, rištapš, unštabis, adalabāts, iškis (iškiskin)*, milles on segunenud eri liited. Lisaks sufiksrite otsesele käsitlusele leidub suurel hulgal liitelisi sõnu Sjögreni—Wiedemanni sõnaraamatus.¹⁷

Liitelisi sõnu leidub arvukalt ka varasemais kirjakeele mälestusmärkides,¹⁸ milles on selgesti täheldatav F. J. Wiedemanni mõju. Hinnatav on sõnatuletuslik tegevus uute mõistete edasiandmisel.

Väärtuslikuks allikaks on E. N. Setälä käsikirjalised kogud. Liitelisi sõnu leidub 1888. a. kogutud sedeleil ning neist koostatud kolmeosalises käsikirjas «Liivin sanasto». Väärtuslikku lisa pakuvad ka häälikulookatkendid. Materjalist selgub, et Setälä on küsitlenud Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatu järgi, kuid fikseerinud ulatuslikult ka selliseid liidetega sõnu, mis varasemais allikais puuduvad. Üksikjuhtudel avaldub soome keele mõju, mistõttu on fikseeritud sõnu, mis liivi keeles puuduvad. Rikkalikust ainekust on Setälä kasutanud suhteliselt väikest osa oma häälikuloos ja kirjutistes.¹⁹ Liidetega sõnu leidub arvukalt Setälä kogutud tekstides, mis jõudsid V. Kyrölä toimetusel trükki alles 1953. a.²⁰

Uus etapp algas liivi keele uurimises 1920. a., kui loodi Emakeele Selts. Folklorist O. Loorits kogus mitmekesisist ainekust, mis sisaldab ka lingvistiliselt hinnatavat.²¹ Looritsa uurimuste

¹⁷ F. J. Wiedemann, Joh. Andreas Sjögren's Livisch-deutsches und deutsch-livisches Wörterbuch. — Joh. Andreas Sjögren's Gesammelte Schriften, II, St. Petersburg 1861.

¹⁸ Das Evangelium Matthäi in den östlichen Dialect des Livischen zum ersten Male übersetzt von dem Liven N. Pollmann, London 1863; Das Evangelium Matthäi in den westlichen Dialect des Livischen übersetzt von dem Liven J. Prinz und dessen Söhnen P. Prinz und J. P. Prinz, London 1863; Püwa Matteus Ewangelium lühbiščki, Pehterburg 1880.

¹⁹ E. N. Setälä, Yhteissuomalainen äännehistoria, Helsinki 1899; A liv nép és nyelve. — Nyelvtudományi Közlemenyek, XXI, Budapest 1887—1890, lk. 241—264.

²⁰ E. N. Setälä, Näytteitä liivin kielestä, Helsinki 1953.

²¹ O. Loorits, Liivi rahva usund, I—III, Tartu 1926—1928; Der norddeutsche Klabaftermann im Ostbaltikum. — Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft, 1929, lk. 76—125; Die Geburt und der Tod in der livischen Volksüberlieferung. — Opetatud Eesti Seltsi Toimetused, XXVI, Tartu 1932; Volkslieder der Liven. — Opetatud Eesti Seltsi Toimetused, XXVIII, Tartu 1936. jt.

lähtematerjal on liivikeelne ning sisaldab seetõttu liidetega sõnu rohkem kui avaldatud teosed. Teatud lisa pakub ka käsikirjaline «Liivi rahva usundi» IV osa, mis on koos muude Looritsa käsikirjaliste materjalidega olnud käesoleva artikli kirjutajale kättesaadav.

Kahekümne aasta vältel uuris pidevalt liivi keelt L. Kettunen. Väärtuslikuks allikaks liivikeelsete näidete leidmisel on tekstid, mille foneetiline transkriptsioon sai eeskujuks hilisemaile teoseile.²² Üksikuid liitelisi sõnu etümologiseerib Kettunen ka oma lühiartikleis.²³ Kaasaegseimaks ning põhjalikemaks allikaks osutub aga Kettuse sõnaraamat,²⁴ samuti selle ümbertöötatud ning eraldi avaldatud sissejuhatus.²⁵

Igati kontrollitud materjali esitab liivi keele häälikuloos L. Posti, selgitades sufiksrite häälikulist muutumist ja kujunemist.²⁶

Väärtuslikud on J. Mägiste lühiuurimused, milles etümologiseeritakse liivi sõnatüvesid ja selgitatakse häälikulisi arenguid.²⁷ Lisamaterjali pakuvad Mägiste hilisemad väljaanded,²⁸ mille mitmekesised tekstid sisaldavad palju liitelisi sõnu.

Eesti, liivi ja läti sõnavaraliste suhete käsitlemisel esitab K. Aben oma väitekirjas ja kirjutises lätilaenuliste sufiksritega sõnu.²⁹

Üksikuid liidetega sõnu leidub ka P. Ariste kirjutistes liivi keele ja liivlaste etnogeneesi kohta.³⁰

²² L. Kettunen, *Untersuchung über die livische sprache*, Tartu 1925.

²³ L. Kettunen, *Liivin ti'edāz 'jälki' = suom. tehdas?* — *Virittäjä*, 1929, lk. 23—25; *Liivin sanojen selityksiä*. — *Virittäjä*, 1934, lk. 223—227; *Eräistä liivin kielen merkintäkysymyksistä*. — *Virittäjä*, 1936, lk. 487—494.

²⁴ L. Kettunen, *Livisches wörterbuch mit grammatischer einleitung*, Helsinki 1938.

²⁵ L. Kettunen, *Hauptzüge der livischen laut- und formengeschichte*, Helsinki 1947.

²⁶ L. Posti, *Grundzüge der livischen Lautgeschichte*, MSFOu, LXXXV, Helsinki 1942.

²⁷ J. Mägiste, *Eräitä liiviläisiä possessiivisufiksien jäännöksiä*. — *Virittäjä*, 1928, lk. 285—287; *Liivi sõnaseletusi*. — *Eesti Keel*, 1931, X, lk. 129—138; *Satavuotias liivinkielinen kalainluettelu*. — *Virittäjä*, 1961, lk. 323—325.

²⁸ J. Mägiste, *Resorna till liverna. En kort översikt över mina studieresor till östersjöfjinnarna i Sverige under åren 1947—1950*. — *Meddelanden från seminarierna för slaviska språk, jämförande språkforskning och finsk-ugriska språk vid Lunds Universitet*, I, Lund 1951, lk. 3; *Liiviläisiä tekstejä*, Helsinki 1964, jt.

²⁹ K. Aben, *Eesti ja liivi laenuid läti sõnavaras (kultuurilooline uurimus)*, Tartu 1947, II + 205 + 1 lk.; *Eesti ja liivi laene läti sõnavaras*. — *Emakeele Seltsi Aastaraamat*, IV, 1958, Tallinn 1959, lk. 256—262.

³⁰ П. А. Аристе, *К вопросу о развитии ливского языка*. — *Труды языкознания АН СССР*, IV, Москва 1954, lk. 254—307; *Ливы и ливский язык*. — *Известия АН Эстонской ССР*, VII, Таллин 1958, lk. 36—46; *Ливы и ливский язык*. — *Известия АН Латвийской ССР*, XI, Рига 1958, lk. 31—50; P. Ariste, *Liivi keele palatalisatsiooni olemusest*. — *Emakeele Seltsi Aastaraamat*, IV, 1958, Tallinn 1959, lk. 256—262.

Ainestikku pakuvad ka kirjakeelsed teosed, milles peale teatmeteoseis, fikseeritud liiteliste sõnade leidub ka upstuletisi.³¹

Liivikeelset materjali on kogunud ja läbi töötanud F. de Sivers. Kuigi teadlane on peatähelepanu suunanud prefikseile, leidub näiteid ka sufiksilistest sõnadest.³²

Kaasaja uurijaist on liivi keele ainestikku esitanud ja läbi töötanud veel S. S u h o n e n, kellelt on ilmunud mitmeid kirjutisi ning valminud pikem uurimus.³³

Paljude aastate jooksul on nii liivi tekste kui ka liitelisi sõnu kogunud käesoleva töö autor. Suurem osa materjalist on avaldamata, ilmunud on vaid mõningaid tekstinäiteid ja lühuurimusi, milles leidub sufiksilisi sõnu või ülevaateid sufikseist.³⁴ Veel leidub Tartu Riikliku Ülikooli soome-ugri keelte kateedris kursus- ja diplomitöid, mis sisaldavad algupärast ainestikku, sealhulgas ka sõnavara. Suhteliselt vähe on liivi ainestikku ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituudi soome-ugri keelte sektoris.

Käesoleva artikli autori isiklikus valduses on aastate jooksul eri liivi küladest saadud kuuldelised ja helilindistatud tekstid, samuti küsitlusmaterjal liidetest.

Kuigi esimesed kirjapanekud pärinevad liivi keelest juba XII sajandi lõpust, on need juhuslikud ning ebatäpsed. Alles

³¹ Ežmi Livød lügðbröntöz, Tartu 1921; Toi livød lügðbröntöz, Tartu 1922; Kolmaz livød lügðbröntöz, Tartu 1923; Nel'öz livød lügðbröntöz, Tartu 1924; Vidöz livød lügðbröntöz, Tartu 1926; K. Stalte, Livö lölöd, Tallinna 1924; ÖZ testament, Helsinki 1937; Livhist väimli loulräntöz, Helsinki 1939; Rändalist Ajarantöz 1933. äjgastön; Livød Rändalist ajarantöz 1934. äjgastön, jt.

³² F. de Sivers, Une distinction grammaticale sauvée par l'emprunt. Une préposition lettone au service du système casuel live. — La Linguistique, I, 1967, lk. 81—96; Le coup de glotte en letton et en live. — Celi, XII, 1965, lk. 51—56; Lettisches und Niederdeutsches im livischen Komparativ. — Celi, XIII, 1967, lk. 31—42; Le dativ en live. — Donum Balticum, Stockholm 1970; lk. 495—500; Die lettischen Präfixe des livischen Verbs. Wörterzeichnis, Paris 1971; Die lettischen Präfixe des livischen Verbs, Nancy 1971.

³³ S. S u h o n e n, Liivin kielen uuret lätiläiset lainasanat, Helsinki 1970, 260 lk. (masinkirjas); Salatsin liivin konsonanttiyhtymistä. — SUST 145, Helsinki 1968, lk. 206—215; Zur Mouillierung der späten lettischen Lehnwörter im Livischen. — Donum Balticum, Uppsala 1970, lk. 507—514; Liivin kielen fonologian pääpiirteet, Helsinki 1966, 160 lk. (masinkirjas); Die jungen lettischen Lehnwörter im Livischen. — SUST, 154, Helsinki 1973.

³⁴ E. V ä ä r i, Die neueren Lehnwörter im Livischen. — Congressus secundus internationalis fénno-ugratarum Helsinki 23.—28. VIII 1965, Pars I, Helsinki 1968, lk. 584—588; Rahvajutte, vanasõnu ja kombeid Vaide külast. — Emakeele Seltsi Aastaraamat, XII, Tallinn 1966, lk. 211—226; Liivi. — Lähisukukielten lukemisto. Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 287, Helsinki 1967, lk. 225—239; Über den Wechsel intervokaler Klusile im Livischen. — Ural-Altaische Jahrbücher, Band 40, Heft 3—4, Wiesbaden 1968, Nr. 174—180; Э. В я а р и, Суффиксы имен в ливском языке. — Вопросы финно-угорского языкознания, Москва 1966, стр. 138—154; Продуктивные суффиксы в ливском языке. — Вопросы финно-угорского языкознания, III, Академия Наук СССР и Ужгородский университет, Москва 1956, стр. 122—129; О ливской топонимике. — Вопросы финно-угроведения, V, Йошкар-Ола 1970, стр. 4—8, jt.

Sjögreni ja Wiedemanni kogumistööga pandi alus sufiksrite käsitlemisele ning Sjögreni—Wiedemanni grammatikas leidubki esimehe hinnatav ülevaade liivi keele sufiksatsioonist. Hilisemad allikad pakuvad väärtuslikku keelelist ainekku ka sufiksrite kohta, kuid otsest teaduslikku käsitlust pole olemas. Osaliselt korvavad selle puudumist läänemeresoome keeli tervikuna hõlmavad teosed.

ИЗУЧЕНИЕ СУФФИКСОВ ЛИВСКОГО ЯЗЫКА

Э. Вьяри

Резюме

В прибалтийско-финских языках суффиксы являются основным средством произведения новых слов. В составе исконных суффиксов обнаруживаются финно-угорские элементы *m, n, k, l, i, s, t*, с помощью которых в этих языках создана своя собственная система суффиксов.

Ливский язык в течение многих веков находился под влиянием латышского, относящегося к группе прибалтийских языков, вследствие чего в ливском языке распространилась система префиксации, частично перенявшая на себя функцию суффиксации.

В древнейших письменных источниках мы находим лишь немногие ливские слова с суффиксами. Только относящееся к 1770 г. исследование А. Л. Шлецера о ливах Курляндии и Лифляндии содержит слова с суффиксами. Также и в трудах Л. И. Бергера и Л. А. Гехарди мы находим лишь некоторые ливские слова. Следует упомянуть также труды П. С. Палласа, Г. Бергманна, Х. фон Яннау, Д. Г. Юргенсона, Ф. Крузе и др., в которых имеются оригинальные материалы и о суффиксах.

Систематический обзор ливских суффиксов содержится в грамматике ливского языка Шегрена-Видеманна, появившейся в 1861 г. Множество материалов можно также найти еще в заметках Э. П. Сетяля, часть которых опубликована в 1953 г. в текстах В. Кюреля, другая же часть еще не издана. Много нового представляют собой фольклорные материалы О. Лооритса, а также языковедческие труды Л. Кеттунена. Изданный в 1938 г. «Словарь ливского языка» Л. Кеттунена приводит большую часть суффиксов ливского языка.

Из позднейших авторов новый вклад внесли Ю. Мягисте, П. Аристе, Ф. де Зиферс, С. Сухонен и др. В своих опубликованных и рукописных материалах автор настоящего обзора зафиксировал систему суффиксов ливского языка.

UNTERSUCHUNGEN AUF DEM GEBIET DER LIVISCHEN SUFFIXE

E. Väär

Zusammenfassung

In den ostseefinnischen Sprachen gehören Suffixe zu den meistgebräuchlichsten Wortbildungsmitteln. Dabei lassen sich in den ursprünglichen Suffixen finnisch-ugrische Elemente wie *m*, *n*, *k*, *l*, *i*, *s*, *t* feststellen, die in allen Sprachen das Entstehen eines eigenen Nachsilbensystems veranlaßt haben.

Im Laufe der Jahrhunderte ist das Livische dem Einfluß der zur baltischen Sprachgruppe gehörenden lettischen Sprache ausgesetzt gewesen. Als Resultat dieses Einflusses läßt sich die Verbreitung des Gebrauchs von Präfixen feststellen, die zum Teil die Funktionen der Suffixe übernommen haben.

Die älteren schriftlichen Aufzeichnungen weisen nur wenige livische Wörter mit Suffixen auf. Diese lassen sich erst in der 1770 erschienenen Untersuchung von A. L. Schözer über die Liven in Kur- und Livland feststellen, ebenfalls in den Werken von L. J. Börger und L. A. Gebhardi. Außerdem sind erwähnenswert die Werke von P. S. Pallas, G. Bergmann, H. von Jannau, D. H. Jürgenson, F. Kruse u. a., in denen neue Belege über die livischen Suffixe enthalten sind.

Einen systematischen Überblick über diese Suffixe finden wir in Sjögren—Wiedemanns livischer Grammatik (1861), interessante Belege enthalten gleichfalls E. N. Setäläs Aufzeichnungen, die zum Teil von V. Kyrölä im Jahre 1953 in Texten herausgegeben wurden, teilweise aber noch nicht veröffentlicht sind. Neues ergibt sich aus den von O. Loorits durchgeführten folkloristischen Untersuchungen und den linguistischen Abhandlungen von L. Kettunen. Das 1938 erschienene «Livisches wörterbuch mit grammatischer einleitung» enthält den größten Teil aller livischen Suffixe.

Zusätzliches Material bietet sich in den Untersuchungen von J. Mägiste, P. Ariste, F. de Sivers, S. Suuronen u. a. dar, wobei auch der Unterzeichnete in seinen wissenschaftlichen Artikeln und noch unveröffentlichten Handschriften die livischen Suffixe eingehend erörtert hat.